

O NOUĂ DIRECȚIE DE INVESTIGAȚII ETNOLOGICE ÎNTR-UN STUDIU DE ANVERGURĂ

Dr., cercet. șt. I **Gherghina BODA**

Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva

Noua apariție editorială, monografia *Cunoștințe și practici de medicină populară din Basarabia. Aspecte istorico-etnografice*, se constituie într-o mare realizare a etnologiei basarabene și într-un real câștig științific prin importanța și valoarea informațiilor pe care le cuprinde. Autoarea lucrării, tânăra cercetătoare Natalia Grădinaru, doctor în istorie, șefa Secției Probleme generale ale etnologiei din cadrul Centrului de Etnologie al Institutului Patrimoniului Cultural, prin preocupările demonstrate de studiile și cercetările sale se înscrie cu succes în rândul tinerilor cercetători etnografi de vocație din Republica Moldova. Noua generație de savanți nu doar deschide noi direcții de investigații, ci și îmbogățește fondul de informații etnografice moldovenești, contribuind astfel atât la cunoașterea tradițiilor, obiceiurilor și ritualurilor străvechi, cât și la promovarea acestora, percepute ca elemente importante ale patrimoniului imaterial și ale culturii naționale.

Monografia este structurată pe trei capitole mari, la care se adaugă *prefața, cuvântul din partea autorului, concluziile, bibliografia și anexele*, într-un număr de 232 de pagini. Cele trei capitole sunt construite după același tipar, pornind de la prezentarea celor mai semnificative lucrări de specialitate din aria tematică tratată, continuând cu definirea, caracterizarea, descrierea sau clasificarea conceptelor utilizate, totul fiind completat cu nenumărate exemple de ritualuri descrise de diverși autori sau culese în timpul cercetărilor concrete din teren. În abordarea lor, capitolele „curg” efectiv unul din celălalt într-un mod logic, fluent și didactic. Autoarea dă dovadă de o calitate discursiv-retorică deosebită, îmbinând cu o fină suplețe intelectuală întreaga informație etnografică utilizată și diseminată în paginile lucrării.

În cadrul monografiei Natalia Grădinaru a inserat teza sa de doctorat *Medicina populară din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea. Aspecte istorico-etnografice*, pe care a completat-o cu rezultatele cercetărilor sale de teren întreprinse în ultimii doi ani, dar și cu o foarte serioasă documentare teoretică, dovadă fiind bibliografia extrem de bogată. Cartea se înscrie pe traiectoria preocupărilor sale din ultimii ani în care a publicat o serie de materiale referitoare la tema aleasă, constituind o

Natalia GRĂDINARU. *Cunoștințe și practici de medicină populară din Basarabia. Aspecte istorico-etnografice.*

Chișinău: Notograf Prim, 2017. 232 p.

încununare și o împletire fericită a muncii de cercetare de teren cu cercetarea teoretică. Întreaga arhitectură a lucrării relevă gestionarea eficientă a informațiilor folosite, abordarea lor într-o manieră cursivă și logică, îmbinarea acestora într-un câmp informațional unitar prin care cititorul, specialist sau profan, este purtat de la simplu la complex într-un spirit pedagogic desăvârșit, lectură din care iese mult mai îmbogățit decât atunci când a deschis prima filă.

Volumul debutează cu o incursiune în *Fundamentele teoretico-metodologice de cercetare a practicii medicale populare* prin care autoarea își propune prezentarea unitară și completă a terapiei populare, dar și înscrierea investigațiilor sale într-un context european în vederea relevării atât a asemănărilor, cât și a diferențelor, motiv pentru care ne introduce mai întâi în literatura de specialitate apărută în secolele XIX–XX dedicată medicinei populare, credințelor și practicilor magice. Continuă cu prezentarea cronologică a evoluției medicinei, de la cea empirică la cea științifică, prezentând și dezbaterile specialiștilor privitoare la recunoașterea sau nerecunoașterea meritelor medicinei populare în tratamentul bolilor. Având în vedere atât diversele concepții ale specialiștilor, cât și rezultatele investigațiilor de teren, autoarea **concluzionează că practicile și cunoștințele de medicină populară**

„conțin în structura lor o suprapunere a datelor de magie, religie și a cunoștințelor empirice de tratare” (p. 36).

Cercetătoarea reușește să facă o radiografie clară a fenomenelor magice care însoțesc actul medical, arătând, pe de o parte, puterea psihoterapiei prin ritualurile în care incantațiile și descântecurile se împletesc armonios cu puterea leacurilor, iar pe de altă parte, relevă procesul de constituire a semnelor în simboluri pe care se bazează comunicarea între cei direct implicați. Ea acordă o atenție aparte analizei temeinice a simbolurilor și a ritualurilor simbolice, concluzionând în final că **„actele, obiectele și substanțele implicate în ceremonial își exercită eficiența atât în sens utilitar, cât și în sens simbolic-magic, astfel dublând eficiența ritului terapeutic, atât pe plan fiziologic, cât și psihic” și că „simbolul nu trăiește decât atât timp cât rămâne încărcat de semnificație”** (p. 48). Este subliniată și existența unui puternic sincretism între practicile magice, religioase și medicina empirică, acolo reunindu-se în cea mai deplină simbioză pământul, omul și cosmosul în atingerea unui scop terapeutic comun. În demonstrarea acestor aserțiuni, cercetătoarea Natalia Grădinaru descrie diverse practici magico-religioase utilizate de terapeuții populari.

Autoarea face și un periplu în mentalitatea colectivă a basarabenilor privitor la conceptul de „om sănătos”, „boală” și „om bolnav”, demonstrând strânsa legătură dintre fizic și psihic, dintre sacru și profan, omul fiind privit în integralitatea sa, în relația sa cu mediul înconjurător, dar și cu sine însuși. Noutatea adusă de cercetătoare este abordarea bolii dintr-o perspectivă culturală și identitară, fenomen puțin explorat în cadrul științelor etnologice din Republica Moldova. În acest sens, concepția populară are în vedere principiul că **„omul sănătos este omul lipsit de defecte fizice, și nu în ultimul rând psihice”** (p. 72) și că **„vindecarea trupului se va face numai dacă se va produce vindecarea sufletului”** (p. 97).

Lucrarea face referire și la statutul și rolul agentului terapeutic în spațiul spiritual al comunității basarabene, la practicile magice, la cunoștințele și abilitățile circumscrise practicii medicale, toate foarte bine argumentate de autoare care demonstrează cu pertinență că tradiția medicală îmbină practicile magice de vindecare cu magia medicală și riturile taumaturgice în așa fel încât coboară cosmosul, divinitățile și sacralul în planul fizic al realității și le unește în scopul vindecării mai întâi a sufletului, apoi a trupului. În tot acest sistem sincretic al medicinei populare un loc aparte ocupă descântecul, rugăciunea și cuvântul scris ale căror puteri vindecătoare sunt adânc implantate în menta-

lul colectiv, prin gesturi și formule rituale ancestrale practicate de vindecători, încercându-se o racordare a corpului uman la universul divin. Pe parcursul lucrării observăm cum această concepție străbate ca un fir roșu întreaga medicină populară basarabeană.

Originalitatea lucrării constă în aducerea în prim-plan a unor aspecte insuficient cercetate până în prezent, cum ar fi o istoriografie completă și unitară a terapiei populare, abordarea bolii dintr-o perspectivă culturală și identitară, studiul și stabilirea particularităților specifice ale tratării cu plante în Basarabia sfârșitului de secol XIX și începutului de secol XX, relevarea nivelului atins de medicina populară și analiza experienței acumulate de aceasta din perspectiva medicinei moderne, utilizarea plantelor în practicile magice, timpul optim al recoltării acestora, personalitatea culegătorilor, complexitatea procesului de lecuire, toate acestea venind să întregască cercetarea fitoterapiei în spațiul cultural al Basarabiei.

Meritul acestei lucrări rezidă, așadar, nu numai în faptul că abordează un domeniu mai puțin studiat, ci că pune în evidență medicina populară basarabeană cu întreg evantaiul său de particularități specifice care subliniază atât trăsăturile identitare ale poporului și culturii basarabene, cât și relocarea acestui sector științific în cadrul patrimoniului cultural-național pe care îl îmbogățește cu achiziții extrem de valoroase, în pericol de a se pierde iremediabil din cauza, în special, reducerii drastice a numărului de terapeuți populari.

O importanță deosebită prezintă, de asemenea, *Anexele* lucrării, care cuprind informații deosebit de valoroase și interesante despre diagnosticarea populară a bolilor după trăsăturile exterioare ale omului, enumeră și caracterizează o serie de sfinți vindecători bine plasați în mentalul colectiv basarabean, liste cu informatori prezenți atât în arhiva Institutului de Etnologie și Folclor al AȘM de pe timpuri, cât și în arhiva personală a autoarei, un tabel cu plante medicinale folosite în terapia diverselor maladii și nu în ultimul rând un chestionar general pe care autoarea l-a aplicat informatorilor în vederea fixării datelor de medicină populară existente.

Prin informațiile oferite, lucrarea poate deveni un reper pentru cercetări ulterioare, suportând îmbunătățiri și completări cu noi rezultate sau poate constitui un punct de plecare în cercetarea altor aspecte ale medicinei populare.

Având în vedere stilul în care este scrisă, arhitectura textului și noutatea informațiilor, precum și rigurozitatea științifică, nu ne rămâne decât să recomandăm cu căldură lecturarea acestei cărți.